

İşçi sağlığı ve iş güvenliğinde sağlık çalışanları

Doç. Dr. Yaşar Keskin

1983'te İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nden mezun oldu. 1996 yılında Marmara Üniversitesi'nde Halk Sağlığı Doktorasını tamamladı. Aynı üniversitede 1997'de öğretim görevlisi, 1999'da yardımcı doçent, 2008 yılında ise doçent unvanlarını aldı. Halen Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı'nda öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

Dünya Sağlık Örgütü iş sağlığını, "Bütün mesleklerde çalışanların bedensel, ruhsal ve sosyal yönden iyilik hallerini sürdürme ve daha üst düzeylere çıkarma çalışmalarıdır" şeklinde tanımlamaktadır. Bu bağlamda çalışanların sağlığını geliştirmede ve üst düzeye çıkarmada sağlık çalışanlarına önemli görevler yüklenmektedir. Çalışma ortamından kaynaklanan meslek hastalıklarını, mesleki kanserleri ve iş kazalarını önlemek için iş yerlerine iş yeri hekimi ile yardımcı sağlık personeli bulundurma zorunluluğu getirilmiştir. İşyerlerinde istihdam edilmesi zorunlu sağlık personellerini iş sağlığı ve iş güvenliği sağlamada önemli sorumlu-

luklar beklemektedir. Yeni uygulamaya konulan 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ile 20 Temmuz 2013 tarihinde yürürlüğe giren İş yeri Hekimi ve Diğer Sağlık Personelinin Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik hükümlerine göre iş yerlerinden iş yeri hekimi ve yardımcı sağlık personeli bulundurma zorunluluğu getirilerek ve önemli yetkiler vererek çalışanların sağlığını geliştirme, mesleki hastalık ve kanser risklerini azaltmak hedeflenmiştir.

Yeni yönetmeliğe göre, iş yeri hekimliği eğitim programını tamamlayan ve eğitim sonunda Bakanlıkça yapılacak veya yaptırılacak iş yeri hekimliği sınavında başarılı olan hekimlere genel müdürlükçe

iş yeri hekimliği belgesi verilmektedir. İş yeri hekimliği belgesi olmadan iş yeri hekimi olarak görev yapılamamaktadır. İş yeri hekimliği belgesi alanlar tüm iş yerlerinde çalışabilmektedirler. Aynı belge ile çok tehlikeli, tehlikeli ve az tehlikeli iş kollarında iş yeri hekimi olarak görev almanın birtakım sakıncaları olabilmektedir. Aynı iş yerlerinde iş güvenliği uzmanı olarak çalışanlar üç iş kolunda da çalışmamaktadırlar. İş güvenliği uzmanı olarak önce C belgesi alarak az tehlikeli işkollarında görev almakta sonra tehlikeli ve çok tehlikeli iş yerlerinde çalışma hakkı elde etmektedirler. İş yeri hekimlerine de buna benzer bir uygulama getirilebilir. Tecrübe kazanmış ya da gerekli eğitimlerden geçirilmiş

İş yeri hekiminin görevleri arasında iş yerinde poliklinik hizmeti yapmak bulunmamaktadır. Ancak şu anki uygulamalarda ise işveren tarafından iş yeri hekiminden öncelikli olarak poliklinik hizmeti beklenmektedir. Yönetmeliklerden doğacak sorumluluk ve cezai uygulamalar ise poliklinik hizmeti dışındaki uygulamalardan olmaktadır. Ayrıca buna ilave olarak görev tanımı içinde olmamasına rağmen yapılan poliklinik uygulaması sonucu da tıbbi hata oluşabilmekte yine hekim cezai işlem görmektedir. Bu çelişkili durumun Bakanlıkça düzeltilmesi gerekmektedir.

hekimlerin tehlikeli ve çok tehlikeli iş kollarında görev alması sağlanmalıdır. İş yeri ortamını bilmeden ve tıp fakültelerinden tedavi hekimlik uygulamaları öğrenerek yetiştirilen hekimlerin bu tür sorumluluk altına sokulmaları ileride ciddi sorunlar yaratacaktır. İşçi sağlığı, iş güvenliğini sağlamada sağlık çalışanlarından çok önemli görevler beklenmektedir. Ayrıca hekimlere çok fazla sorumluluk verilerek ileride ağır tazminat davaları ile karşı karşıya kalmalarına neden olunacaktır. Bundan dolayı tecrübe kazandıktan ve gerekli eğitimlerden geçirildikten sonra sorumlulukların artırılması daha sağlıklı olacaktır.

İş yeri hekiminin görevleri yönetmelikte de tanımlandığı gibi koruyucu halk sağlığı uygulamaları üzerinedir. Bu görevler aşağıda belirtilmiştir.

- Risk analizi yapmak
- İşçi sağlığı ve iş güvenliği kurulunda görev almak
- Tespit ve öneri defterine iş güvenliği

- uzmanı ile birlikte eksikleri belirtmek
- İlk yardım ve kurtarma organizasyonu
- Acil tedavi görevi
- Bağıışıklama
- Kreş ve çocuk bakım yerleri denetimleri
- Araştırma-inceleme
- İşe giriş muayeneleri
- Uygun işe yerleştirme

• Periyodik sağlık muayeneleri: Az tehlikeli sınıftaki iş yerlerinde en geç beş yılda bir, tehlikeli sınıftaki iş yerlerinde en geç üç yılda bir, çok tehlikeli sınıftaki iş yerlerinde en geç yılda bir defa olmak üzere periyodik muayene tekrarlanır. Ancak iş yeri hekiminin gerek görmesi halinde bu süreler kısaltılır. Kişi işten ayrıldıktan sonra en az 10 yıl saklanması yasal olarak zorunludur. Mesleki kanserler ve akciğer hastalıkları gibi yükümlülük süresi çok uzun olan meslek hastalıkları söz konusu olduğunda bu süre 40 yıla çıkmaktadır.

- İşe dönüş muayeneleri

- Danışmanlık
  - İnceleme
  - Denetleme
  - Eğitimler: İş yeri hekiminin en önemli görevlerinden biri de eğitim hizmetleridir. Bunlar meslek hastalıkları, iş kazaları, bulaşıcı hastalıklar, olağan dışı durumlar, iş yerinde riskler, ergonomi, zehirlenmeler, koruyucu hekimlik, beslenme, temizlik ve hijyen, ilk yardım, kimyasallar, kanserojenler ve mutajenlerin sağlık etkileri üzerine olmalıdır.
  - Kayıt tutma ve raporlama: Yıllık çalışma planı, yıllık faaliyet raporu, meslek hastalıkları ve iş kazaları.
  - Yıllık çalışma planı
- Yukarıda da belirtildiği gibi iş yeri hekiminin görevleri arasında iş yerinde poliklinik hizmeti yapmak bulunmamaktadır. Ancak şu anki uygulamalarda ise işveren tarafından iş yeri hekiminden öncelikli olarak poliklinik hizmeti beklenmektedir. Yönetmeliklerden doğacak sorumluluk ve cezai uygulamalar ise poliklinik hizmeti dışındaki uygulamalardan olmaktadır.

Önemli görevlerin yerine getirilmesi konusunda sıkıntılar olmaktadır. Öncelikle ücretlendirme konusunda işverene bağımlı olan bir iş yeri hekiminin bağımsızlığından ne kadar söz edilebilir, bu durumun sorgulanması gerekmektedir. İşi geçici olarak durdurmak ve iş yerinde önerilenleri yapmayan bir işvereni Bakanlık birimlerine ihbar etmek, ücretini işverenden alan bir hekim tarafından uygulanabilir olmaktan uzaktır.

Ayrıca buna ilave olarak görev tanımı içinde olmamasına rağmen yapılan poliklinik uygulaması sonucu da tıbbi hata oluşabilen yine hekim cezai işlem görmektedir. Bu çelişkili durumun Bakanlıkça düzeltilmesi gerekmektedir. Bunun da kesin yolu iş yeri hekiminin yazdığı reçetelerin Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından ödenmemesidir. Bu şekilde iş yeri hekimi tedavi hekimlik hizmeti yerine asli görevi olan koruyucu hekimlik hizmetlerine yoğunlaşacaktır.

Yönetmeliklerde de belirtildiği gibi iş yeri hekimine önemli yetkiler verilmiştir. İşverene yazılı olarak bildirilen iş sağlığı ve güvenliğiyle ilgili alınması gereken tedbirlerden hayati tehlike arz edenlerin, iş yeri hekimi tarafından belirlenecek makul bir süre içinde işveren tarafından yerine getirilmemesi hâlinde, bu hususu iş yerinin bağlı bulunduğu çalışma ve iş kurumu il müdürlüğüne bildirmesi gerekmektedir. İş yerinde belirlendiği hayati tehlikenin ciddi ve önlenemez olması ve bu hususun acil müdahale gerektirmesi halinde işin durdurulması için işverene başvurulmalıdır. Görevi gereği iş yerinin bütün bölümlerinde iş sağlığı ve güvenliği konusunda inceleme ve araştırma yapmak, gerekli bilgi ve belgelere ulaşmak ve çalışanlarla görüşmek şeklinde özetlenebilir.

Bu önemli görevlerin yerine getirilmesi konusunda sıkıntılar olmaktadır. Öncelikle ücretlendirme konusunda işverene ba-

ğımlı olan bir iş yeri hekiminin bağımsızlığından ne kadar söz edilebilir, bu durumun sorgulanması gerekmektedir. İşi geçici olarak durdurmak ve iş yerinde önerilenleri yapmayan bir işvereni Bakanlık birimlerine ihbar etmek, ücretini işverenden alan bir hekim tarafından uygulanabilir olmaktan uzaktır. Dolayısıyla bu uygulamaların uygulanabilirliği tekrar sorgulanmalı ve düzeltilme yoluna gidilmelidir. Bu ise Bakanlık tarafından oluşturulacak bir havuz sistemine işveren tarafından çalıştırıldığı işçi sayısı üzerinden belirlenen bir birim üzerinden iş yeri hekimliği ve iş güvenliği uzmanlığı ücreti ödemesi şeklinde yapılabilir. İşveren tarafından yatırılan ücretler, Bakanlık tarafından iş yeri hekiminin ve iş güvenliği uzmanının hesabına aktarılabilir. Bu uygulama sonrası iş yeri hekimleri daha rahat bir çalışma ortamı bulabilecekler ve yukarıda kendilerinden beklenen hizmetleri daha bağımsız bir şekilde yapabileceklerdir.

İş yeri hekimleri, Yönetmelikte belirtilen görevlerini yaparken işin normal akışını mümkün olduğu kadar aksatmamak ve verimli bir çalışma ortamının sağlanmasına katkıda bulunmak, işverenin ve iş yerinin meslek sırları, ekonomik ve ticari durumları hakkındaki bilgiler ile çalışanın kişisel sağlık dosyasındaki bilgileri gizli tutmakla yükümlüdürler. İş yeri hekimleri, iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinin yürütülmesindeki ihmallerinden dolayı, hizmet sundukları işverene karşı sorumlu-

dur. Çalışanın ölümü veya maluliyetiyle sonuçlanacak şekilde vücut bütünlüğünün bozulmasına neden olan iş kazası veya meslek hastalığının meydana gelmesinde ihmali tespit edilen iş yeri hekiminin yetki belgesinin geçerliliği altı ay süreyle askıya alınır. Bu konudaki ihmalin tespitinde kesinleşmiş yargı kararı, malullüğün belirlenmesinde ise 31.5.2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 25'inci maddesindeki kriterler esas alınır. İş yeri hekimi, meslek hastalığı ön tanısı koyduğu vakaları, Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından yetkilendirilen sağlık hizmeti sunucularına sevk eder.

İş yeri hekimlerine meslek hastalığı konusunda daha fazla sorumluluk verilmesi gerekmektedir. Meslek hastalıklarını önleme konusunda önemli görevleri olan hekimlerin tanı koymada da sorumluluk almaları sağlanmalıdır. Gelişmiş ülkelerde dahi çalışanların binde dördü meslek hastalığına yakalanabilmektedirler. Ülkemizin gelişmiş ülkeler düzeyinde olduğunu varsaydığımızda bile yılda 40 bin meslek hastalığı tanısı konması beklenmelidir. Hâlbuki geçen yılki meslek hastalığı tanısı 1000'li seviyelerde kalmıştır. Olması gereken rakamların 80 binler olduğu tahmin edilmektedir. Meslek hastalığı tanısı koymada iş yeri hekimleri ve diğer hekimlerin bilgi eksikliği ve sorumluluk alma becerilerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Meslek hastalıkları hastanelerinin azlığı ayrı bir sorun teşkil etmektedir. Ülkemizde sadece üç tane meslek hastalıkları hastanesi bulunmaktadır. İstanbul, Ankara ve Zonguldak'ta bulunan bu hastaneler ihtiyacı karşılamaktan uzaktır. Yeni uygulamaya konulan tıp fakültelerinin meslek hastalığı tanı birimi kurma yetkilendirilmesi maalesef aktif uygulamaya geçmemiştir. Bu uygulamanın hızlandırılarak pratik hayata geçirilmesi ve tıp fakültelerinin sorumluluk almaları sağlanmalıdır.

İş yeri hekimleri, Yönetmelikte belirtilen görevlerini yerine getirmek için aşağıda belirtilen sürelerde görev yaparlar: Az tehlikeli sınıfta yer alanlarda çalışan başına ayda en az 4 dakika, tehlikeli sınıfta yer alanlarda çalışan başına ayda en az 6 dakika, çok tehlikeli sınıfta yer alanlarda, çalışan başına ayda en az 8 dakika zaman ayrılmalıdır. Az tehlikeli sınıfta yer alan 2000 ve daha fazla çalışan olan iş yerlerinde her 2000 çalışan için tam gün çalışacak en az bir iş yeri hekimi görevlendirilir. Tehlikeli sınıfta yer alan 1500 ve daha fazla çalışan olan iş yerlerinde her 1500 çalışan için tam gün çalışacak en az bir iş yeri hekimi görevlendirilir. Çok tehlikeli sınıfta yer alan 1000 ve daha fazla çalışan olan iş yerlerinde her 1000 çalışan için tam gün çalışacak en az bir iş yeri hekimi görevlendirilir. İş yeri hekimleri aylık 180

saat ve 37 saat mesai olmak üzere 217 saat çalışabilirler.

Son çıkan yönetmeliğe göre iş yeri hekimlerinin iş yerlerinde geçireceği zaman kısalmıştır. Yukarıda belirtilen görevlerin yapılması için iş yerinde geçirilmesi gereken zaman çok daha fazla olmalıdır. İş yeri hekim sayısının yetersiz olması böyle bir uygulama ile giderilmeye çalışılmıştır. Fakat bu uygulama ile hekimlere daha fazla sorumluluk yüklenmektedir. Bu da sağlıklı ve başarılı iş yeri hekimlik hizmetlerini uygulama sıkıntısı getirecektir. İş yeri hekim sayısı yeterli düzeye getirilerek ve iş yerinde geçirecek zaman artırılarak kaliteli koruyucu sağlık hizmeti sunumu beklemek daha gerçekçi olacaktır.

İşverence diğer sağlık personeli olarak görevlendirilecekler, yeni yönetmeliğe göre geçerli diğer sağlık personeli belgesine sahip olmak zorundadır. Tam süreli iş yeri hekimi görevlendirilen iş yerlerinde, diğer sağlık personeli görevlendirilmesi zorunlu değildir.

Diğer sağlık personeli, iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinde görevlendirilmek üzere Bakanlıkça belgelendirilmiş hemşire, sağlık memuru, acil tıp teknisyeni ve çevre sağlığı teknisyeni diplomasına sahip olan kişiler ile Bakanlıkça verilen iş yeri hemşireliği belgesine sahip kişileri kapsamaktadır, diğer sağlık personeli eğitim programını tamamlayan ve eğitim sonunda Bakanlıkça yapılacak veya yapılacak diğer sağlık personeli sınavında başarılı olanlara, iş sağlığı veya iş sağlığı ve güvenliği programlarında lisansüstü eğitimini tamamlayanlara Genel Müdürlük ve bağlı birimlerinde 5 yıl fiilen çalışmış olanlara, istekleri halinde Genel Müdürlükçe verilir.

Diğer sağlık personeli iş yeri hekimi ile birlikte çalışır. Diğer sağlık personelinin görevleri yeni yönetmelikte; İş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinin planlanması, değerlendirilmesi, izlenmesi ve yönlendirilmesinde iş yeri hekimi ile birlikte çalışmak, veri toplamak ve gerekli kayıtları tutmak, çalışanların sağlık ve çalışma öykülerini işe giriş/periodyk muayene formuna yazmak ve iş yeri hekimi tarafından yapılan muayene sırasında hekime yardımcı olmak, özel politika gerektiren grupların takip edilmesi ve gerekli sağlık muayenelerinin yaptırılmasını sağlamak, ilk yardım hizmetlerinin organizasyonu ve yürütümünde iş yeri hekimi ile birlikte çalışmak, çalışanların sağlık eğitiminde görev almak, iş yeri bina ve eklentilerinin genel hijyen şartlarının sürekli izlenip denetlenmesinde iş yeri hekimiyle birlikte çalışmak, iş yeri hekimize verilecek iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili diğer görevleri yürütmek, iş yerinde görevli çalışan temsilcisi ve destek elemanlarının çalışmalarına

destek sağlamak ve bu kişilerle işbirliği yapmak olarak tanımlanmıştır.

İş yerinde görevli diğer sağlık personeli, bu Yönetmelikte belirtilen görevlerini yaparken, işin normal akışını mümkün olduğu kadar aksatmamak ve verimli bir çalışma ortamının sağlanmasına katkıda bulunmak, işverenin ve iş yerinin meslek sırları, ekonomik ve ticari durumları hakkındaki bilgiler ile çalışanın kişisel sağlık dosyasındaki bilgileri gizli tutmakla yükümlüdürler. İş yerinde görevli diğer sağlık personeli, iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinin yürütülmesindeki ihmallerinden dolayı, hizmet sundukları işverene karşı sorumludurlar. Diğer sağlık personeli, görevlendirildiği iş yerinde iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin tespit ve tavsiyelerini iş yeri hekimine iletmekle yükümlüdür.

Yukarıda da belirtildiği gibi yardımcı sağlık personellerine önemli görevler yüklenilmiştir. Bu personellerin yeterli ve ciddi bir eğitimden geçirilerek iş yeri ortamında çalışmaları sağlanmalıdır.

Sonuç olarak 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ile 20 Temmuz 2013 tarihinde yürürlüğe giren İş Yeri Hekimi ve Diğer Sağlık Personelinin Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik hükümleri sağlık çalışanlarına önemli sorumluluklar ve görevler yüklenmektedir. Çıkarılan kanun ve yönetmelikler bazı eksikliklerine rağmen yeterlidir. Ancak ileride olumsuz durumlarla karşılaşmamak için hekim ve yardımcı sağlık personellerinin bunun bilincinde olmaları gerekmektedir. Verilecek eğitimlerin bu yönde planlanması ve uygulamaya konulması sağlanmalıdır.

Kaynaklar

Bilir N, Yıldız AN. İş Sağlığı ve Güvenliği. Güler Ç, Akın L (Editörler). Halk Sağlığı. Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 2006.

Bilir N, Yıldız AN. Meslek Hastalıkları Kavramı. www.medinfo.hacettepe.edu.tr. (21.08.2012)

Bilir N. İş Sağlığı ve Güvenliğinde Çağdaş Bir Yaklaşım: Risk Değerlendirilmesi ve Risk Yönetimi. İş Sağlığı ve Güvenliği Dergisi 2005; 5(25): 9-11.

Keleş R. İş Güvenliği Sağlamada 5 S Yaklaşımı. İş Sağlığı ve Güvenliği Dergisi 2005; 5(25): 23-24.

www.alomaliye.com/is-sagligi-ve-guvenligi-kanunu-mevzuati (Erişim tarihi: 15.08.2013)

www.ankarameslek Hastanesi.gov.tr (Erişim tarihi: 14.08.2013)

www.csgb.gov.tr (Erişim tarihi: 16.08.2013)

www.isggm.calisma.gov.tr (Erişim tarihi: 10.08.2013)

www.isguygulama.com/mev/isguygulama (Erişim tarihi: 17.08.2013)

www.resmigazete.gov.tr (Erişim tarihi: 12.08.2013)

www.sgg.gov.tr (Erişim tarihi: 11.08.2013)

Yeşilleyen N. SSK Meslek Hastalıkları Hastaneleri. www.ttb.org (Erişim tarihi: 10.08.2013)